

ETLA Muistiot tarjoavat ajankohtaista tutkimustietoa polttavista yhteiskunnallisista kysymyksistä. www.etla.fi » julkaisut » muistiot
ETLA • Elinkeinoelämän tutkimuslaitos

ETLA Briefs provide timely research-based information on pressing societal issues. www.etla.fi » publications » briefs
ETLA • The Research Institute of the Finnish Economy

Tuloerot ja talouskasvu

Antti Kauhanen on ETLAn tutkimuspäällikkö (antti.kauhanen@etla.fi).

Kiitän Markku Lehmusta, Tarmo Valkosta ja Vesa Vihriälää kommentteista.

Suosittelava lähdeviittaus tähän muistioon: Kauhanen, Antti (16.11.2015). "Tuloerot ja talouskasvu".

ETLA Muistio No 41. <http://pub.etla.fi/ETLA-Muistio-Brief-41.pdf>

OECD:n viime vuonna julkaissama tutkimus tuloerojen ja talouskasvuun välisestä yhteydestä on saanut osakseen paljon huomiota. Tutkimuksen mukaan tuloerojen kasvu hidastaa talouskasvua. Tämä ei päde kuitenkaan kaikkiin tuloeroihin: tuloerot tulojakauman yläpäässä eivät tämän tutkimukseen mukaan vaikuta talouskasvuun vaan ainoastaan tuloerot tulojakauman alapäässä. OECD arvioi, että tämä johtuu siitä, että pienituloisten kannustimet investoida koulutukseen heikkenevät tuloerojen kasvaessa. Vaikka tulosten uskoisikin kuvaavan tuloerojen kausaalista vaikutusta talouskasvuun, on niistä tehtävä politiikkajohdot päätös pienituloisten koulutuksen tukeminen eikä esimerkiksi tuloerojen kaventaminen keski- ja korkeituloisten välillä. Mielestäni on hyvin rohkeaa antaa tuloksille kausaalista tulkintaa.

Miten tuloerot voivat vaikuttaa talouskasvuun?

Talousteoria ei anna yksiselitteistä vastausta siihen, miten tuloerot voivat vaikuttaa talouskasvuun, vaan niillä voi olla joko positiivisia tai negatiivisia vaikutuksia¹.

Korkeammat tuloerot voivat hidastaa talouskasvua, jos ne vähentävät investointeja. Tämä voi tapahtua sitä kautta, että suurempi eriarvoisuus johtaa vaatimukseen korkeammasta verotuksesta ja tiukemmasta yritystoiminnan sääntelystä sekä rapauttaa luottamusta yrityksiin tai vähentää tukea yritysten toimintaa edistävälle politiikalle. Ylipäättään tuloerot voivat heikentää yhteiskunnan toimijoiden välistä luottamusta, mikä saattaa heikentää talouskasvua.

Tuloerot voivat hidastaa myös talouskasvua, jos ne vähentävät investointeja inhimilliseen pääomaan, eli koulutukseen. Epätäydelliset rahoitusmarkkinat yhdistettynä eriarvoisuuteen tarkoittaa sitä, että pienituloisilla ei ole mahdollisuuksia kannattaviin investointeihin, esimerkiksi koulutukseen. Tällöin sosiaalinen liikkuvuus heikkenee, mikä tarkoittaa keskimääräisen koulutustason jäämistä liian alhaiseksi, joka puolestaan hidastaa talouskasvua.

Toisaalta tuloerot voivat lisätä talouskasvua, jos ne kannustavat ihmisiä työskentelemään enemmän tai tekemään riskillisiä investointeja. Esimerkiksi koulutukseen ei kannata investoida yhtä paljon, jos koulutus ei juurikaan vaikuta tuloihin. Tuloerot voivat myös lisätä säästämistä, sillä suurituloiset säästävät keskimäärin suuremman osa tuloistaan, jotka puolestaan kanavoituvat investointeihin.

Tuloerojen ja kasvun yhteyttä ei ole helppoa päätellä myöskään empiirisesti. Kasvu on pitkän ajan ilmiö, jolloin aitoja havaintoja kertyy hitaasti. Toisaalta kasvuun vaikuttavat teorioiden mukaan monet seikat. Tulonjaon vaikutuksen eristäminen muista tekijöistä onkin vaikeaa. Karkeat poikkileikkaushavainnot maiden tulotasosta ja tuloerojen suuruudesta eivät anna mitään selvää osviittaa. Vauraiden maiden joukossa on sekä suurten tuloerojen maita (USA) että pienten tuloerojen maita (Pohjoismaat).

OECD:n keskeiset tulokset

OECD:n tutkimus perustuu 31 OECD-maan tilastoaineistoon vuosilta 1970–2010². Tutkimuksen perustulos on se, että tuloerojen kasvu Gini-kertoimella mitattuna heikentää talouskas-

vua. Gini-kerroin saa arvoja nollan ja ykkösen välillä, ja suurempi arvo kuvaa suurempaa eriarvoisuutta. OECD:n tutkimuksen mukaan 0.01 suuruinen muutos Gini-kertoimessa heikentää talouskasvua 0.15 prosenttiyksikköä vuodessa (Cingano, 2014, Table 1). Saman tutkimuksen mukaan Gini-kerroin pieneni Suomessa 0.009 yksikköä vuosina 2007–2011³, eli tällä ajanjaksoilla tuloerojen pieneneminen olisi tukenut talouskasvua hieman Suomessa.

Vain eriarvoisuus pienituloisten keskuudessa vaikuttaa talouskasvuun

Edellä mainitut taloustieteelliset lähtökohdat tarkoittavat kuitenkin sitä, että eriarvoisuudella tulojakauman eri osissa voi olla erilaisia vaikutuksia. Tästä syystä OECD:n tutkimuksessa tutkitaankin erikseen eriarvoisuutta tulojakauman ylä- ja alapäässä. Tämän analyysin tulos on se, että vain eriarvoisuudella tulojakauman alapäässä on merkitystä talouskasvun kannalta. Paljon puhuttu ylempien tuloluokkien irtioto muista ei siis tämän tutkimuksen mukaan vaikuta talouskasvuun.

OECD:n tulkinta on se, että nämä tulokset tukevat ajatusta siitä, että eriarvoisuus pienituloisten keskuudessa heikentää heidän mahdollisuuksiaan investoida koulutukseen ja tätä kautta talouskasvu hidastuu. Tutkimuksessa analysoidaan sitä, miten eri maissa perhetausta ja eriarvoisuus vaikuttavat koulutusvalintoihin. Analyysin tulos on se, että suurempi eriarvoisuus vähentää investointeja inhimilliseen pääomaan niiden nuorten osalta, joiden vanhemmista kummallakin on vain perusasteen koulutus.

Ovatko tulokset uskottavia?

Tilastollisen tutkimuksen tulosten uskottavuus riippuu käytettävästä tilastoaineistosta sekä menetelmien vaatimien oletusten uskottavuudesta⁴. OECD:n tutkimuksessa käsitelläänkin hyvin aineiston laatuun sekä käytettyjen menetelmien vaatimien oletusten uskottavuuteen liittyviä kysymyksiä. Mielestäni kuitenkin OECD:n johtopäätökset ovat melko voimakkaita sen itsekkin esiin nostamien aineiston laatuun ja menetelmien uskottavuuteen liittyvien haasteiden takia.

Esimerkiksi OECD:n tutkimuksen sivulla 22 käsitellään sitä, miksi tutkimuksen perustulos-

ten mukaan väestön koulutustaso ei vaikuta talouskasvuun lainkaan, vaikka aiemman tutkimuksen valossa se on yksi keskeisimmistä tekijöistä talouskasvun takana. Tutkimuksessa arvelaan, että tämä johtuu sekä menetelmään liittyvistä ongelmista (sivu 22) että tilastoaineiston heikosta laadusta (sivu 46).

OECD:n käyttämä menetelmä pyrkii siihen, että tuloksille voitaisiin antaa kausaalinen tulkinta, eli että suurempi eriarvoisuus aiheuttaa hitaampaa talouskasvua. Tämä edellyttää kuitenkin erittäin voimakkaiden oletusten tekemistä, ja näiden oletusten uskottavuuden arviointi on erittäin hankalaa.

Yksi keskeinen oletus on se, että eriarvoisuuden kasvu on riippumaton maiden välisistä pysyvistä eroista talouskasvun nopeudessa. Tätä ei voida testata, ja on hyvin vaikeaa arvioida, onko tämä hyvä oletus vai ei. Lisäksi menetelmän harhattomuus edellyttää suurta maa-joukkoa, ja tässä tutkimuksessa on käytettävissä vain 30 maata. Menetelmä voi myös olla harhainen silloin, kun kiinnostuksen kohteet, kuten eriarvoisuus, muuttuvat hyvin hitaasti yli ajan eri maissa. On mahdotonta arvioida, mikä näiden asioiden merkitys on tulosten kannalta.

IMF:n tuoreessa tuloeroja ja talouskasvua käsittelevässä tutkimuksessa⁵ todetaan sen ominen tulosten osalta seuraavaa: ” We need to be mindful about over-interpreting these results, especially for policy purposes. It is hard to go from these sorts of correlations to firm statements about causality.” Sama toteamus pätee kaikkiin muihinkin tuloeroja ja talouskasvua käsitteleviin tutkimuksiin.

Miten tulokset suhtautuvat muuhun tutkimukseen?

Eriarvoisuuden ja talouskasvun välistä yhteyttä on tutkittu paljon, ja eri tutkimuksissa on saatu kaikki mahdolliset tulokset: eriarvoisuus joko vähentää⁶ tai lisää⁷ talouskasvua tai ei vaikuta siihen lainkaan⁸. Onpa jopa havaittu, että tuloerojen muutokset suuntaan tai toiseen hidastavat talouskasvua⁹.

Tutkimusten eroja selittävät erot käytetyissä tilastoaineistoissa, tulonjakokäsitteissä ja menetelmissä. Menetelmien vaatimat oletukset vaihtelevat tutkimuksesta toiseen, eikä taloustieteessä ole konsensusta siitä, minkälaiset menetelmät antaisivat luotettavimmat tulokset.

Tutkimuksen relevanssi Suomelle

OECD:n tulokset viittaavat siis siihen, että eriarvoisuus pienituloisten keskuudessa on haitallista taloukasvulle. Talousteorian ja OECD:n empiiristen tulosten mukaan tämä johtunee siitä, että heikon koulutustaustan omaavien vanhempien lapset kouluttautuvat liian vähän maissa, joissa eriarvoisuus pienituloisten keskuudessa on suurta.

OECD arvioi tutkimuksessaan, että Suomen taloukasvu olisi ollut nopeampaa vuosina 1970–2010, jos tuloerot olisivat kasvaneet vähemmän. Tämä arvio kuitenkin perustuu tuloksiin, joissa tuloeroja mitattiin Gini-kertoimella, eikä tuloksiin, joissa arvioitiin tuloeroja tulojakauman eri kohdissa. Tämä on tärkeää siitä syystä, että Suomessa tuloerot ovat kasvaneet erityisesti tulojakauman yläpäässä. Olisikin mielenkiintoista nähdä, miltä OECD:n arvio Suomen tilanteesta näyttäisi, kun on huomioitu, miten tuloerot ovat kasvaneet.

Politiikkajohtopäätös näistä tuloksista on siis se, että tulee varmistaa kaikille yhtäläiset mahdollisuudet koulutukseen. Tulokset eivät tue johtopäätöstä, että tuloerojen kaventaminen tulojakauman yläpäässä vaikuttaisi taloukasvuun.

Tämän tutkimuksen perusteella ei kuitenkaan kannata vetää kovin voimakkaita johtopäätöksiä aineistoihin ja menetelmiin liittyvien ongelmien takia. Lienee parempi tunnustaa, että emme tiedä, miten eriarvoisuus vaikuttaa taloukasvuun. Tämän kysymyksen tutkiminen on erittäin haasteellista, eikä ole näköpiirissä, että taloustieteessä päästäisiin vastauksesta yhteisymmärrykseen.

Viitteet

- ¹ Tarkemmin taloustieteellistä kirjallisuutta käsittelee esim. Cingano (2014) ja hyvä yleistajuinen esitys suomeksi on Haavio (2015).
- ² Cingano (2014).
- ³ Table A1.2.
- ⁴ Hyvä yleistajuinen kirja näistä aiheista on Manski (2013).
- ⁵ Ostry ym. (2014).
- ⁶ Esim. Persson ja Tabellini (1994) ja Ostry ym. (2014).
- ⁷ Esim. Forbes (2000).
- ⁸ Barro (2000) havaitsee, että kaikkia hänen otoksansa maita yhdessä tarkasteltaessa tulojaon ja talouskasvun välillä ei ole mitään yhteyttä, mutta köyhissä maissa yhteys on negatiivinen ja rikkaissa maissa positiivinen.
- ⁹ Banerjee ja Duflo (2003).

Lähteet

- Banerjee, A. V. ja Duflo, E. (2003). Inequality and growth: What can the data say? *Journal of Economic Growth*, 8(3), 267–299.
- Barro, R. J. (2000). Inequality and growth in a panel of countries. *Journal of Economic Growth*, 5(1), 5–32.
- Cingano, F. (2014). *Trends in income inequality and its impact on economic growth*. OECD Publishing.
- Forbes, K. J. (2000). A reassessment of the relationship between inequality and growth. *American Economic Review*, 90(4), 869–887.
- Haavio, M. (2015). Tuloerojen kaventaminen voi olla tie kasvuun, *Euro ja Talous: Suomen Pankki*.
- Manski, C. F. (2013). *Public policy in an uncertain world: Analysis and decisions*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Ostry, J. D., Berg, A. ja Tsangarides, C. G. (2014). *Redistribution, inequality, and growth*. International Monetary Fund.
- Persson, T. ja Tabellini, G. (1994). Is inequality harmful for growth? *American Economic Review*, 84(3), 600–621.